

ГЕОГРАФІЯ ДІЯЛЬНОСТІ БЮДЖЕТНИХ АВІАКОМПАНІЙ ЄВРОПИ

Проаналізовано просторову організацію діяльності бюджетних авіакомпаній Європи, виявлено основні відмінності між бюджетними та традиційними авіаперевізниками, запропоновано картографічну модель абсолютних обсягів світових бюджетних авіаперевезень.

Ключові слова: авіаперевезення, бюджетні та традиційні авіакомпанії, структура авіапарку, географія просторової організації, структура авіаперевезень.

Вступ. Сучасний ринок авіаційних послуг дуже насичений та різноманітний. Авіакомпанії конкурують між собою за залучення клієнтів, пропонуючи більш вигідні умови та дешевші тарифи при користуванні послугами. Сучасний етап розвитку повітряного транспорту характеризується появою і швидким поширенням авіакомпаній нового типу, які називають бюджетними. Аналіз ролі бюджетних авіакомпаній, дослідження зростання їх частки в перевезеннях на регіональних і внутрішньодержавних рівнях є актуальним в науково-практичному відношенні. На ринку авіаперевезень Європи використання послуг бюджетних авіакомпаній дедалі стає більш вигідним, хоча і створює значну конкуренцію традицій-

ним авіакомпаніям. Бюджетні авіакомпанії стали ідеальною альтернативою транспортування в умовах глобальної економічної кризи.

Стан питання та аналіз публікацій. Стаття ґрунтується на аналізі монографічних [1-2] та інтернет-джерел (сайти бюджетних авіакомпаній та сайти асоціацій бюджетних авіакомпаній Європи) [3-15]. Крім того, були проаналізовані та адаптовані до предметної сутності публікації показники статистичних порталів, звіти міжнародних організацій та асоціацій цивільної авіації і повітряного транспорту, використаний досвід, набутий під час користування послугами європейських авіаперевізників.

Метою публікації є аналіз просторових особливостей організації діяльності бюджетних авіаперевізників Європи. **Об'єктом дослідження** виступає європейський ринок авіаперевезень, а **предметом** – особливості просторової організації діяльності провідних авіаперевізників Європи.

Розкриття окресленої теми передбачало вирішення наступних завдань :

- проаналізувати діяльність бюджетних авіакомпаній та виявити різницю між ними та традиційними авіакомпаніями на європейському ринку авіаперевезень;
- висвітлити основні особливості бюджетних авіаліній та їх переваги стосовно традиційних авіаперевізників;
- виявити структуру покриття бюджетними авіалініями європейського авіаринку;
- проаналізувати структуру авіапарку бюджетних авіакомпаній Європи;
- виявити особливості діяльності бюджетних авіакомпаній;
- проаналізувати ринок європейських бюджетних авіаперевізників;
- виявити особливості просторової організації провідних авіамереж Європи; – запропонувати картографічну модель абсолютних обсягів світових бюджетних авіаперевезень;
- виявити можливість застосування досвіду європейських бюджетних авіаперевізників на українському авіаринку.

Методи дослідження – порівняльно-географічний, монографічний, статистичний, картографічний, абстрагування, аналіз і синтез, індукція та дедукція, узагальнення, системний підхід, класифікація, застосування комп'ютерних технологій (програми Microsoft Word, ArcGis, MapInfo).

Виклад основного матеріалу. Авіаперевезення в туризмі. Повітряний транспорт є одним з основних, масових засобів перевезення туристів. Він займає провідне місце в сумарному пасажирообігу всіх видів транспорту в міжміському і міжнародному сполученнях. Вибір повітряного транспорту туристами як засобу перевезення зумовлений цілою низкою чинників: по-перше, авіація – це найшвидший і найзручніший вид транспорту при перевезеннях на дальні відстані; по-друге, сервіс на авіарейсах в даний час відрізняється досить високим рівнем; по-третє, провідні авіаційні компанії світу через міжнародні мережі бронювання і резервування виплачують туристським фірмам комісійну винагороду на кожне заброньоване в літаку місце, мотивуючи їх віддавати перевагу авіаперевезенням серед інших видів транспорту [1]. На коротких відстанях (до 500 км) залізниця і автомобільний транспорт мають явну перевагу перед повітряним за рахунок значно меншого часу на наземне обслуговування. Проте, при зростанні відстані перевезень пасажирів віддають перевагу повітряному транспорту. При організації туристичних подорожей на великі відстані використання авіаційних перевезень практично не має альтернатив. Застосування авіаційного транспорту також поширено і на середні (в масштабах земної кулі) відстані. Не менш привабливими є авіаційні перевезення туристів і на внутрішніх лініях, особливо для таких великих країн, як США, Росія, Китай. У світі налічується понад 1300 авіакомпаній. У середньому за рік на авіарейсах перевозиться близько 1,5 млрд. пасажирів. В обслуговуванні міжнародних повітряних сполучень беруть участь понад 1 тис. аеропортів світу, близько 650 з яких забезпечують міжнародні регулярні авіаперевезення. Мережа міжнародних перевезень у даний час охоплює всі географічні регіони і понад 150 країн світу [1]. Найбільши-

ми авіакомпаніями світу за кількістю перевезень вважаються американські Delta Airlines, Pan American, United, французька Air France, німецька Lufthansa, британська British Airways, російська Аерофлот.

Повітряний транспорт регулюється на трьох рівнях:

- національному – ліцензування авіаперевізників, які працюють як на внутрішніх, так і на міжнародних маршрутах;

- міжурядовому – регулярні повітряні маршрути ґрунтуються на угодах між урядами відповідних країн;

- міжнародному – тарифи на регулярні рейси встановлюються (для членів авіаліній) на основі взаємних договорів між авіакомпаніями за посередництвом Міжнародної асоціації повітряного транспорту (IATA) або третьої особи [1]. Основні техніко-економічні характеристики пасажирського повітряного транспорту можуть бути конкретизовані за такими напрямками:

- висока технічна і експлуатаційна швидкість руху, що дозволяє виконувати безпересадочні перельоти великої дальності за короткий час;

- менші, у порівнянні з іншими видами транспорту, капітальні витрати у наземні споруди;

- висока пропускна здатність повітряних трас і авіаційного транспорту;

- високий рівень комфорту і якості обслуговування пасажирських перевезень;

- висока ступінь безпеки при подорожуванні.

Бюджетні авіакомпанії в структурі авіаперевезень.

Порівняно новим напрямом в організації авіаперевезень може вважатися поява на ринку бюджетних компаній. Бюджетні авіакомпанії (авіакомпанії-дискаунтери або low-cost) – авіакомпанії нового типу, які запровадили новий підхід до бізнесу авіаперевезень, виражений формулою "низькі витрати – низькі тарифи – високий попит – високі прибутки". Першим успішним low-cost перевізником був Pacific Southwest Airlines в США – піонер концепції лоу-кост (перший рейс відбувся в 1949 р.). Бюджетні авіакомпанії являють собою серйозну загрозу для компаній з традиційним повним сервісом обслуговування, адже високий рівень собівартості традиційних перевізників не дає їм успішно конкурувати за ціною – найважливішому чиннику, за яким споживач надає перевагу бюджетному авіаперевізнку. В період 2001-2003 рр., коли індустрія авіаперевезень постраждала від тероризму, більшість традиційних авіакомпаній зазнали значних втрат, в той час як багато бюджетних авіакомпаній декларували прибуток. В Україні першою бюджетною авіакомпанією була Wizz Air, що розпочала роботу 2008 р. Термін low-cost означає не низьку вартість квитків, а низькі операційні витрати, завдяки чому авіакомпанії, що працюють в ніші "бюджетних" перевезень, можуть запропонувати перельоти за мінімальну ціну. Класичні авіакомпанії будують свої маршрутні мережі навколо хабів – одного або кількох вузлових аеропортів. Всі рейси в ці аеропорти мають зручні стиковки ("коннекти") один з іншим. За рахунок цього авіакомпанії можуть запропонувати велику кількість міст, в які можна дістатися з пересадкою у вузловому аеропорті. Широка географія польотів приваблює велику кількість пасажирів, що прямують в різні міста. Дана схема дуже зручна для пасажирів, але є і досить витратною. Бюджетні авіакомпанії економлять на всьому, окрім безпеки, яка у цих авіаперевізників на першому місці. Базова концентрація дешевих авіаквитків включає наступне: у послугу входить перевезення пасажирів з одного пункту в інший, решта оплачується окремо. Низькі операційні витрати досягаються у різний спосіб:

- використання нових літаків (нова техніка ламається рідше, а відповідно і кошти на ремонт доводиться

витрачати значно менше, ніж при експлуатації старих авіалайнерів);

- мінімальний час перебування в аеропортах (відпадає потреба завантаження значної кількості бортового харчування, кількість багажу зведена до мінімуму, посадковий талон видається без визначення конкретного місця);
- відмова від стиковок;
- продаж квитків (дистрибуція квитків здійснюється в основному через інтернет або call-центр, що дозволяє не платити комісійні агентствам);
- використання другорядних аеропортів (переліт до Відня у багатьох бюджетних компаній передбачає приземлення фактично у більш дешевому аеропорту Братислави (Словаччина), який розташований в 60 км від австрійської столиці).

Таким чином, основною відмінністю бюджетних авіакомпаній від класичних є робота за рахунок максимального завантаження рейсів і максимального обороту, які, у свою чергу, досягаються за рахунок зваженої політики економії. В структурі бюджетних авіакомпаній виділяються наступні типи:

- класичний лоукост;
- лоу-кост з мінімальним обслуговуванням;
- супер лоу-кост;
- бізнес лоу-кост;
- далекомагістральний лоу-кост.

Бюджетні авіакомпанії дали значний поштовх розвитку туризму, створили десятки тисяч робочих місць, забезпечили конкуренцію та змусили класичні авіакомпанії поліпшити свій сервіс або знизити ціни. Таким чином, із двох видів авіакомпаній (бюджетні та традиційні), які діють на європейському авіаринку, саме бюджетні авіакомпанії ведуть бізнес більш ефективно, отримують більше нальоту на кожен літак, більше прибутку на кожного працівника і характеризуються меншими витратами на кожне пасажирське крісло [8]. Основною особливістю бюджетних авіаліній є ціна – вона може бути в кілька разів меншою, порівняно з вартістю традиційних авіаперельотів. У багатьох випадках, а особливо в Європі, послуги бюджетних авіакомпаній є навіть дешевшими, ніж послуги залізниці, а час, який витрачається на авіапереліт, є значно меншим, ніж поїздка потягом.

Особливості європейського ринку авіаперевезень. Серед 20 найбільших бюджетних авіакомпаній 6 діють в Європі. Європа перебуває на завершальному етапі переділу ринку внутрішньорегіональних перевезень. Загальне число бюджетних авіакомпаній зменшується при одночасному збільшенні їх частки в перевезеннях та зростанні середньої величини авіакомпанії (Ryanair, EasyJet, Air Berlin, Norwegian, Vueling Airlines, Wizz Air). Структуру авіапарку бюджетних авіакомпаній Європи та структуру покриття бюджетними авіалініями європейського авіаринку віддзеркалюють рис. 1-2.

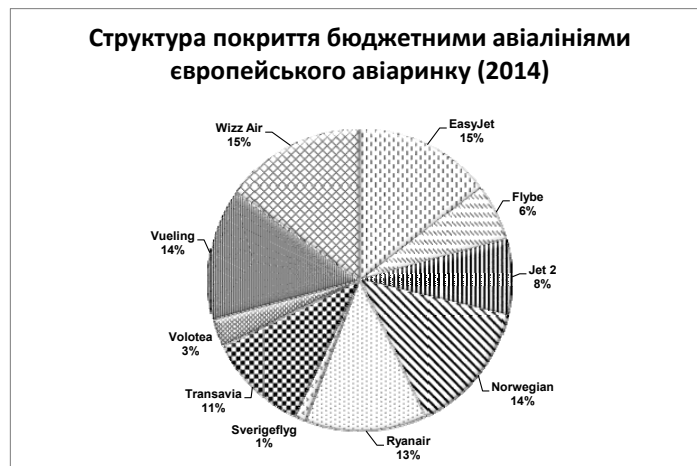

Рис.1. Структура покриття бюджетними авіалініями європейського авіаринку (2014)

Рис.2. Структура авіапарку бюджетних авіакомпаній Європи (2014)

Зростання обсягу авіаперевезень не відбувається спонтанно, а відштовхується від тих чи інших ядер первинного розвитку. Надалі виникають нові ядра або зони

їх покриттів, що формує ареали поширення бюджетних авіаперевезень на кожній конкретній території [9]. Найбільшим ареалом розвитку бюджетних авіаперевезень

став європейський, який об'єднує країни зарубіжної Європи. Ареал відрізняється високим рівнем поліцентричності бюджетних авіаперевезень, що пояснюється формуванням єдиного європейського авіаційного простору, та максимальною лібералізацією авіаційного сектора. В даний час в Європі діють понад 60 дешевих перевізників (більшість з основних напрямів базується в Лондоні та його околицях, в т.ч. дві найпопулярніші лінії Ryanair і EasyJet). Ryanair здійснює рейси в понад 90 міст 19 країн Європи, а літаки EasyJet літають у 60 міст

Європи (переважно з невеликих аеропортів Великої Британії). Вхідження нових країн зі Східної Європи в Європейський союз і зміна законодавства ЄС по відношенню до тих, хто ще не приєднався, призвело до угод про "відкрите небо". Це призвело до подальшого розвитку концепції бюджетних авіакомпаній. Частка бюджетних перевезень в загальній структурі в Північній Америці і Європі в 2 рази вище, ніж в країнах Азійсько-Тихоокеанського регіону (рис.3).

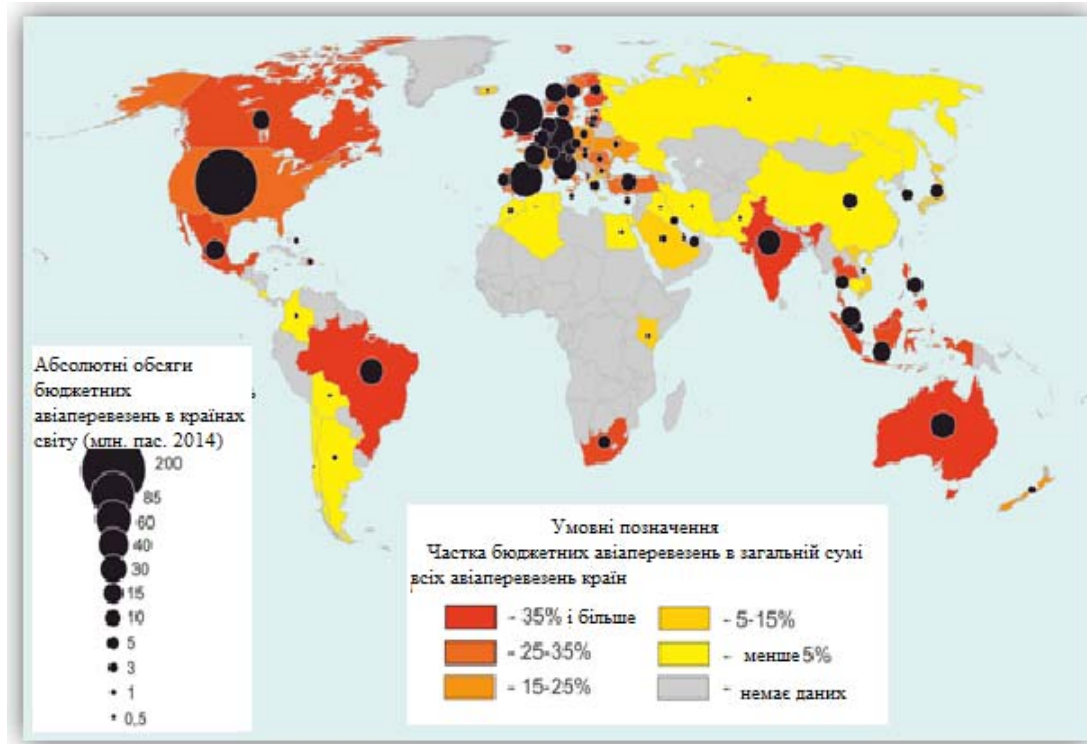

Рис.3. Частка та абсолютні обсяги світових бюджетних авіаперевезень (розраховано на основі даних ICAO, IATA, 2015)

Що стосується розподілу загальних обсягів бюджетних авіаперевезень між країнами і регіонами світу, то лідером тут є США, що концентрують понад 200 млн пасажирів, перевезених бюджетними авіакомпаніями (близько 30% світового обсягу). На другому місці з великим відривом йде Велика Британія (92 млн), потім Німеччина (64 млн), Іспанія (55 млн), Італія (38 млн); на шостому місці знаходиться Бразилія з 33 млн перевезених пасажирів [4]. Бюджетні авіакомпанії Європи користуються високою популярністю, серед найбільших авіаперевізників можна відзначити Air Berlin (бюджетний авіаперевізник номер один у Німеччині), Wizz Air (Велика Британія), Air Baltic (авіакомпанія-дискаунтер в Латвії), Ryanair (Ірландія). Але безперечним лідером за результатами на європейському ринку була і залишається авіакомпанія Ryanair.

Основна територіальна база Ryanair розташована в аеропортах: Дублін, Каунас, Лондон Станстед, Манчестер, де літаки проходять технічний огляд та ремонт. Географія просторової організації. Ryanair обслуговує понад 1600 напрямків між 180 аеропортами в 28 європейських країнах і Марокко, здійснюючи понад 1600 рейсів на добу. Основним аеропортом – хабом для авіакомпанії є лондонський Станстед. Найбільш завантаженим і прибутковим рейсом авіакомпанії є маршрут Лондон – Дублін. EasyJet – друга за величиною бюджетна авіакомпанія Європи, що перевозить більше 30 мільйонів пасажирів на рік. Wizz Air – це найбільший

лоу-кост авіаперевізник на території Центральної та Східної Європи. Wizz Air – угорська-польська бюджетна авіакомпанія зі штаб-квартирою в Вечеш (медьє Пешт). Діяльність бюджетних компаній відіграє важливу роль у багатьох аспектах. Зростання конкуренції і зниження цін спостерігається практично на всіх маршрутах, які обслуговують бюджетні авіакомпанії. Крім того, присутність авіакомпаній в малих аеропортах стимулює регіональну економіку що важливо у випадках, коли головний аеропорт перевантажений або відсутні перспективи його зростання (наприклад, розвиток Рейн – Рурського регіону в Німеччині та міської зони Лондона, де зростання другорядних аеропортів (Кельн, Дортмунд, Веце, Станстед, Лутон) сприяло розвантаженню основних аеропортів "Дюссельдорф", "Гатвік", "Хіт-роу"). З точки зору захисту навколишнього середовища, бюджетні авіакомпанії виробляють менше викидів CO₂ в атмосферу на один пасажирокілометр, ніж їх конкуренти за рахунок використання нових літаків і більш щільного компонування крісел.

Висновки та пропозиції:

- бюджетні авіакомпанії – авіакомпанії нового типу, які забезпечили новий підхід до бізнесу авіаперевезень, виражений формулою "низькі витрати – низькі тарифи – високий попит – високі прибутки";
- бюджетні авіакомпанії характеризуються більш ефективним бізнесом, ніж традиційні перевізники, адже отримують більше нальоту на літак, більший прибуток

на одного працівника і мають менші витрати на пасажирське крісло;

- основною особливістю бюджетних авіаліній є ціна, яка може бути в кілька разів меншою порівняно з вартістю традиційних авіаперевізників;

- частка бюджетних перевезень в загальній структурі в Європі в 2 рази вище, ніж в країнах Азійсько-Тихоокеанського регіону, але дедалі це відставання зменшується;

- в даний час в Європі діє 6 із 20 найбільших бюджетних авіакомпаній та понад 60 дешевих авіаперевізників, при цьому більшість основних напрямів базується в Лондоні та його передмісті (в т. ч. 2 найпопулярніші лінії Ryanair і EasyJet);

- досвід європейських бюджетних авіаперевізників може використати Україна для формування національної бюджетної моделі авіаперевезень, лібералізації авіаперевезень, створення умов для конкуренції та реалізації в системі національних авіаперевезень договору "відкрите небо", який в даний час впроваджено в аеропортах Одеси та Львова;

- досвід європейських бюджетних авіаперевізників може бути використаний Україною для створення національної бюджетної моделі авіаперевезень;

- уряд України має забезпечити повернення угорського low-cost "Wizz air" на український ринок, створивши для цього відповідні умови.

Список використаних джерел

1. Смирнов І.Г. Логістика туризму: Навч. посіб. – К.: Знання, 2009. – 444 с.
2. Зубова Е. А. Особенности развития авиакомпаний с бюджетной бизнес-моделью в Европе и России / Е. А. Зубова // Молодой ученый. – 2012. – №6. – с. 149-152.
3. Асоціація бюджетних авіакомпаній Європи, <http://www.elfaa.com/statistics.htm>
4. Європейська організація з безпеки повітряної навігації (Євроконтроль), <https://www.public.cfm.eurocontrol.int/PUBPORTAL/gateway/spec/index.html>
5. Незалежне інтернет-видання "Авіація України", http://www.avianews.com.ua/2012/02/06/aviacompanii_europy/
6. Бюджетные авиакомпании, <http://www.lowcosts.ru/airlines-info/history-lowcost-airlines.shtml>
7. Кий Авіа, <http://www.sky.te.ua/27>
8. Airlines Inform, http://www.airlines-inform.ru/low_cost_airlines/europe/
9. Ryanair, <http://www.ryanair.com/en/cheap-flight-destinations/>
10. EasyJet, <http://www.easyjet.com/ru/routemap>
11. Wizz Air, http://wizzair.com/ru-RU/about_us/company_information
12. Bravo Avia, <http://www.bravoavia.com.ua/content/ukr/cheap-flight-tickets/airlines.html>
13. Міжнародна організація цивільної авіації ICAO, <http://www.icao.int/publications/Pages/doc-series.aspx>
14. Міжнародна асоціація повітряного транспорту IATA, <http://www.iata.org/publications/pages/index.aspx>
15. Статистичний портал, <http://www.statista.com/statistics/321687/customer-satisfaction-with-low-cost-airlines-in-north-america/>

Надійшла до редколегії 18.06.15

А. Бейдык, д-р геогр. наук, проф., В. Сова, спеціаліст
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ГЕОГРАФИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БЮДЖЕТНЫХ АВИАКОМПАНИЙ ЕВРОПЫ

Проанализирована пространственная организация деятельности бюджетных авиакомпаний Европы, выявлены основные отличия между бюджетными и традиционными авиаперевозчиками, предложена картографическая модель абсолютных объемов бюджетных авиаперевозок.

Ключевые слова: авиаперевозки, бюджетные и традиционные авиакомпании, структура авиапарка, география пространственной организации, структура авиаперевозок.

A. Beydyk, Dr.Sc. in Geography Sciences, Professor, V. Sova, spec.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

GEOGRAPHY OF BUDGET AIRLINES IN EUROPE

Analyzes the spatial organization of activity of low cost airlines in Europe, identified the main differences between budget and traditional air carriers proposed cartographic model of the absolute amount of budget air travel.

Keywords: air travel, low cost and traditional airlines, fleet structure, geography, spatial organization, the structure of the airline.